Journal of Spiritual Health

2026, Volume 5, Issue 1
Pages: 850-858
10.30491/JSH.5.1.850

Relationship between Religious Beliefs and Marital Commitment in Young Couples: The Mediating Role of Gender Expectations

Maryam Sayad Shirazi [1*], Parivash Gorji [2]

[1] *Department of Psychology, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran*
[2] *Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Olympic Village, Tehran, Iran*

Abstract

Background and Aim: Marriage, as the core nucleus of the family, plays a decisive role in the health and stability of societies, and marital commitment is the strongest predictor of relationship stability. Religious beliefs are considered among the factors influencing marital commitment; however, the mechanism of this relationship, particularly the role of gender expectations in young Iranian couples situated at the intersection of tradition and modernity, has been less explored. The aim of the present study was to investigate the mediating role of gender expectations in the relationship between religious beliefs and marital commitment among young couples in Tehran.

Methods: This descriptive correlational study employed structural equation modeling. The statistical population consisted of all young couples residing in Tehran during the years 2024–2025, aged 20 to 35 years, who had been cohabiting for at least five years. Using convenience sampling, 300 couples (600 individuals) were selected. Research instruments included the Janbozorgi Religious Adherence Questionnaire, the Adams and Jones Marital Commitment Questionnaire, and the Bem Sex-Role Inventory. Data were collected through a combination of field and online methods and were analyzed using Pearson correlation coefficients, path analysis, and the Sobel test in AMOS software.

Results: Results showed that religious adherence had a significant positive relationship with both marital commitment (0.094) and gender role (0.270); religious ambivalence had a significant negative relationship with gender role (-0.760) and marital commitment (-0.498); religious non-adherence had a significant positive relationship with gender role (0.332) and a significant negative relationship with marital commitment (-0.524). Gender role also demonstrated a significant negative relationship with marital commitment (-0.143). Fit indices of the modified model indicated a good fit. The Sobel test results showed that gender expectations played a significant mediating role in the relationship between all three components of religious beliefs (adherence, non-adherence, and ambivalence) and marital commitment ($P < 0.05$).

Conclusion: Religious beliefs influence the marital commitment of young couples both directly and indirectly through the shaping of gender expectations. Traditional gender expectations bear a negative relationship with marital commitment, and their modification can contribute to strengthening marital stability. Accordingly, family counselors and therapists should, in premarital education programs and couple therapy interventions, not only reinforce constructive religious beliefs but also identify and modify maladaptive gender expectations.

Keywords: Gender Expectations, Religious Beliefs, Marital Commitment.

*Corresponding author: **Maryam Sayad Shirazi,** Email: ma.sayad@alzahra.ac.ir

Received: 20 December 2025 **Accepted:** 4 May 2026

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

مجله سلامت معنوی
دوره ۵، شماره ۱، بهار ۱۴۰۵
صفحات: ۸۵۸-۸۵۰
10.30491/JSH.5.1.850

رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان: نقش میانجی انتظارات جنسیتی

مریم صیادشیرازی[۱*]، پریوش گرجی[۲]

[۱] گروه روان‌شناسی، مرکز پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران
[۲] گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، دهکده المپیک، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: ازدواج به‌عنوان هسته مرکزی خانواده، نقشی تعیین‌کننده در سلامت و پایداری جوامع دارد و تعهد زناشویی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده ثبات رابطه است. باورهای مذهبی از جمله عوامل مؤثر بر تعهد زناشویی محسوب می‌شوند، اما مکانیسم این رابطه به‌ویژه نقش انتظارات جنسیتی در زوج‌های جوان ایرانی که در تقاطع سنت و مدرنیته قرار دارند، کمتر بررسی شده است. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش میانجی انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان شهر تهران بود.

روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه زوج‌های جوان ساکن تهران در سال ۱۴۰۴-۱۴۰۳ با سن ۲۰ تا ۳۵ سال و حداقل ۵ سال سابقه زندگی مشترک بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، ۳۰۰ زوج (۶۰۰ نفر) انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه پایبندی دینی جان‌بزرگی، پرسشنامه تعهد زناشویی آدامز و جونز، و پرسشنامه نقش‌های جنسیتی بم بود. داده‌ها به صورت میدانی-آنلاین جمع‌آوری و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل مسیر و آزمون سوبل در نرم‌افزار AMOS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که پایبندی مذهبی با تعهد زناشویی (۰/۰۹۴) و نقش جنسیتی (۰/۲۷۰) رابطه مثبت و معنادار داشت؛ دوسوگرایی مذهبی با نقش جنسیتی (۰/۷۶۰-) و تعهد زناشویی (۰/۴۹۸-) رابطه منفی و معنادار؛ ناپایبندی مذهبی با نقش جنسیتی (۰/۳۳۲) رابطه مثبت و با تعهد زناشویی (۰/۵۲۴-) رابطه منفی معنادار داشت. نقش جنسیتی نیز با تعهد زناشویی رابطه منفی و معنادار نشان داد (۰/۱۴۳-). شاخص‌های برازش مدل اصلاح‌شده حاکی از برازش مطلوب بود. نتایج آزمون سوبل نشان داد که انتظارات جنسیتی در رابطه بین هر سه مؤلفه باورهای مذهبی (پایبندی، ناپایبندی و دوسوگرایی) با تعهد زناشویی نقش میانجی معناداری ایفا می‌کند ($P<0/05$).

نتیجه‌گیری: باورهای مذهبی هم به‌طور مستقیم و هم از طریق شکل‌دهی به انتظارات جنسیتی بر تعهد زناشویی زوج‌های جوان تأثیر می‌گذارند. انتظارات جنسیتی سنتی، رابطه منفی با تعهد زناشویی دارد و تعدیل آن می‌تواند به تقویت پایداری ازدواج کمک کند. بنابراین، مشاوران و درمانگران خانواده باید در برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج و مداخلات زوج‌درمانی، ضمن تقویت باورهای مذهبی سازنده، به شناسایی و اصلاح انتظارات جنسیتی ناسازگار بپردازند.

کلیدواژه‌ها: انتظارات جنسیتی، باورهای مذهبی، تعهد زناشویی.

*نویسنده مسئول: **مریم صیادشیرازی.** پست الکترونیک: ma.sayad@alzahra.ac.ir
دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۹/۲۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۵/۰۲/۱۴

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]
[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

مقدمه

ازدواج به عنوان هسته مرکزی نهاد خانواده، نقشی تعیین‌کننده در سلامت و پایداری جوامع ایفا می‌کند. در این میان، «تعهد زناشویی» به عنوان قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده ثبات و رضایت از رابطه، در کانون تحقیقات روانشناسی خانواده قرار دارد (۱،۲). تعهد زناشویی را می‌توان تمایل پایدار به تداوم رابطه، احساس مسئولیت اخلاقی نسبت به همسر و سرمایه‌گذاری عاطفی و رفتاری برای حفظ ازدواج تعریف کرد (۳). در سال‌های اخیر، پژوهش‌های فزاینده‌ای به بررسی نقش «باورهای مذهبی» به عنوان یک منبع معنوی و روان‌شناختی مؤثر بر کیفیت ازدواج پرداخته‌اند. منظور از باورهای مذهبی در این پژوهش، پایبندی به آموزه‌های اسلام بر اساس فرهنگ بومی ایران و بر مبنای قرآن و نهج‌البلاغه است. یافته‌ها به‌طور مستمر نشان داده‌اند که جهت‌گیری مذهبی درونی شده و پایبندی به باورهای دینی، از طریق مکانیسم‌هایی مانند تقویت تاب‌آوری، ارائه چهارچوبی اخلاقی برای مدیریت تعارضات و ارتقای سبک‌های مقابله‌ای سازنده، با سطوح بالاتر تعهد و رضایت زناشویی مرتبط است (۴،۵)؛ به‌طور خاص، مطالعات دوران همه‌گیری کووید-۱۹ به‌وضوح نشان داد که مشترکات مذهبی بین زوجین به عنوان یک منبع قدرتمند تاب‌آوری، باعث افزایش تعهد و انسجام در مواجهه با استرس‌های بی‌سابقه شد (۴،۶).

با این حال، سؤال اصلی و پیچیده‌ای که پیش روی محققان قرار دارد، این است که «چگونه» این رابطه برقرار می‌شود. به عبارت دیگر، مکانیسم‌های میانجی که از طریق آن‌ها باورهای مذهبی بر پایداری رابطه تأثیر می‌گذارند، هنوز به‌طور کامل شناخته نشده‌اند (۷). اینجاست که نقش متغیرهای اجتماعی-فرهنگی پررنگ می‌شود. یکی از مهم‌ترین و در عین حال کم‌تر بررسی‌شده‌ترین این مکانیسم‌ها، «انتظارات جنسیتی» است. انتظارات جنسیتی به مجموعه‌ای از باورها، هنجارها و توقعات فرهنگی-اجتماعی اشاره دارد که نقش‌ها، مسئولیت‌ها و رفتارهای «مناسب» برای مردان و زنان را در چارچوب ازدواج تعریف می‌کند (۸). باورهای مذهبی، اغلب حاوی آموزه‌ها و توصیه‌های مشخصی در مورد نقش‌های جنسیتی در خانواده هستند. از یک سو، این آموزه‌ها می‌توانند با ایجاد وضوح نقش و کاهش تعارض بر سر تقسیم کار، به افزایش احساس امنیت و در نهایت تعهد بینجامند (۹). از سوی دیگر، در بافت جوامع در حال گذار مانند ایران، که در آن تحولات اجتماعی و افزایش سطح تحصیلات زنان، نقش‌های سنتی را به چالش کشیده است، یک تناقض بالقوه به وجود می‌آید. زوج جوان امروزی ممکن است بین انتظارات سنتی نشأت‌گرفته از آموزه‌های مذهبی و انتظارات مدرن و برابری‌طلبانه‌ای که در جامعه با آن مواجه می‌شوند، دچار تناقض شوند (۱۰،۱۱). این تعارض نقش‌ها می‌تواند به منبعی قوی برای نارضایتی، استرس و کاهش تعهد تبدیل شود (۸).

اگرچه تحقیقات داخلی اخیر به‌خوبی به بررسی نقش میانجی عواملی مانند صمیمیت (۱۲،۱۳) و الگوهای ارتباطی (۱۴) بین مذهب و تعهد پرداخته‌اند، اما نقش انتظارات جنسیتی به عنوان یک متغیر میانجی کلیدی مورد غفلت واقع شده است. این شکاف تحقیقاتی به‌ویژه در مورد زوج‌های جوان ایرانی که در تقاطع سنت و مدرنیته قرار دارند، آشکارتر است. مطالعه حاضر با هدف پر کردن این خلأ و ارائه درک عمیق‌تری از نحوه تأثیرگذاری غیرمستقیم مذهب بر تعهد زناشویی از طریق شکل‌دهی به انتظارات جنسیتی طراحی شده است. بر این اساس، فرضیه اصلی پژوهش آن است که باورهای مذهبی با میانجیگری انتظارات جنسیتی بر تعهد زناشویی زوج‌های جوان تأثیر معنادار دارد. در قالب فرضیه‌های فرعی، انتظار می‌رود بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی رابطه مستقیم و معنادار، بین باورهای مذهبی و انتظارات جنسیتی رابطه معنادار و بین انتظارات جنسیتی و تعهد زناشویی نیز رابطه معنادار وجود داشته باشد و در نهایت انتظارات جنسیتی نقش میانجی را در این رابطه ایفا کند. در این پژوهش، تعهد زناشویی به معنای تمایل پایدار به تداوم رابطه، احساس مسئولیت اخلاقی و سرمایه‌گذاری عاطفی برای حفظ ازدواج (۳)؛ باورهای مذهبی به معنای پایبندی به عقاید و ارزش‌های دینی و جهت‌گیری درونی نسبت به امور مذهبی (۵) و انتظارات جنسیتی به معنای باورها و توقعات فرد درباره نقش‌ها، مسئولیت‌ها و رفتارهای مناسب برای مردان و زنان در چهارچوب ازدواج (۸) تعریف می‌شوند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی نقش میانجی انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان ایرانی است. دستیابی به این هدف می‌تواند مبنایی برای طراحی برنامه‌های آموزشی و مداخلات مشاوره‌ای برای زوج‌های جوان فراهم کند تا به آن‌ها کمک نماید با آگاهی بیشتر، انتظارات جنسیتی خود را با باورهای مذهبی و واقعیت‌های زندگی مدرن سازگار کرده و از این طریق، بنیان تعهد را در زندگی مشترک خود مستحکم‌تر سازند.

روش

این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است که با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) به بررسی روابط بین متغیرها می‌پردازد. طراحی پژوهشی به گونه‌ای است که امکان بررسی همزمان اثرات مستقیم و غیرمستقیم (از طریق نقش میانجی) متغیرها را فراهم می‌سازد.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش را کلیه زوج‌های جوان ساکن شهر تهران در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل دادند که حداقل ۵ سال از زندگی مشترک آنان گذشته بود و در بازه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال (انتخاب بازه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال برای «زوج جوان» در ایران، پاسخی به دگرگونی واقعیت جمعیت‌شناختی کشور است. در حالی‌که تعریف جهانی (سازمان ملل و بهداشت جهانی) زوج جوان را عمدتاً بر پایه سن ۱۵ تا ۲۴ سال زن قرار می‌دهد، افزایش میانگین سن ازدواج در ایران موجب شده سیاست‌های داخلی، از

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

جمله در وام ازدواج و تسهیلات مسکن، سقف سنی را تا ۳۵ سالگی بالا ببرند. این جابه‌جایی مفهومی، بازتاب نسلی از زوج‌هاست که در سنین بالاتر، با تحصیلات بیشتر و استقلال نسبی مالی ازدواج می‌کنند و به‌جای خطراتی مانند ترک تحصیل یا بارداری پرخطر، با چالش‌های ویژه‌ای چون تطبیق شخصیت‌های مستقل، فشارهای سنگین تأمین مسکن و کاهش پنجره باروری روبه‌رو هستند؛ بنابراین توجیه این بازه، ضرورت هم‌راستایی سیاست‌گذاری با شرایط نوپدید زوج‌های ایرانی است) قرار داشتند.

حجم نمونه، روش نمونه‌گیری و اجرای پژوهش

در این پژوهش که به صورت میدانی-آنلاین با استفاده از پلتفرم پرسلاین انجام شد، از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده گردید. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن سطح خطای نوع اول ۰/۰۵ و توان آزمون ۰/۸۰، حدود ۲۵۰ زوج (۵۰۰ نفر) برآورد گردید که به منظور افزایش دقت آماری، اطمینان از تعمیم‌پذیری یافته‌ها و همچنین پیش‌بینی احتمال ریزش نمونه، حجم نهایی نمونه به ۳۰۰ زوج (۶۰۰ نفر) افزایش یافت. معیارهای ورود شامل زوج بودن، سن زیر ۳۵ سال، حداقل ۵ سال سابقه زندگی مشترک، تمایل به مشارکت، توانایی درک پرسشنامه و دسترسی به اینترنت بود. داده‌ها از آذر ۱۴۰۳ تا فروردین ۱۴۰۴ در شبکه‌های اجتماعی، اجتماعات و مراسم‌ها و گروه‌های مرتبط جمع‌آوری شد.

ابزارهای پژوهش

ابزارهای پژوهش شامل:

پرسشنامه پایبندی دینی: این پرسشنامه که به سنجش سه‌عامل پایبندی‌دینی، دوسوگرایی‌دینی و ناپایبندی‌دینی‌در طیف لیکرت می‌پردازد، اولین‌بار توسط جان‌بزرگی (۱۵) با ۶۰ سؤال تدوین و اعتباریابی شد. همسانی درونی پرسش‌نامه توسط سازنده مطلوب و آلفای‌کرونباخ آن برابر با ۸۱ درصد گزارش شده است. همچنین میزان آلفای‌کرونباخ در پژوهش مؤمنی و رفیعی (۱۶) ۷۱ درصد گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی بازآزمایی و همسانی درونی مجدداً بررسی شد و نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمده است.

پرسشنامه تعهد زناشویی: این پرسشنامه توسط Adams و Jones در سال ۱۹۹۷ تهیه شده و دارای ۴۴ سوال در طیف پنج درجه‌ای لیکرت و شامل گزینه‌های خیلی موافقم تا کاملاً مخالفم تنظیم شده است (۱۷). در این پرسشنامه سه بعد تعهد زناشویی شامل: تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری مورد ارزیابی قرار می‌گیرید. در پژوهش فامیل متقی و همکاران (۱۸) آلفای کرونباخ ۷۸ درصد را گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی بازآزمایی و همسانی درونی مجدداً بررسی شد و نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمده است.

پرسشنامه نقش‌های جنسیتی Bem: این پرسشنامه که شامل ۶۰ صفت یا ویژگی شخصیتی می‌باشد توسط Bem روانشناس در سال ۱۹۷۴ تدوین شده است (۱۹). پاسخ‌ها بر اساس یک مقیاس ۷ درجه‌ای نمره‌گذاری شده است. Bem در سال ۱۹۸۱، همسانی درونی این مقیاس را ۹۰ درصد ارزیابی نمود. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش عابدینی، وحید و سنگانی (۲۰)، ۸۲ درصد گزارش شده است. در مطالعه حاضر نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمده است.

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

در این پژوهش، داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی تحلیل شدند. ابتدا، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای اصلی پژوهش (پایبندی دینی، تعهد زناشویی و نقش‌های جنسیتی) با شاخص‌هایی مانند میانگین و انحراف معیار توصیف شدند. سپس، پیش‌فرض‌های تحلیل مسیر، شامل نرمال بودن داده‌ها و عدم همخطی چندگانه، بررسی گردید. برای تعیین رابطه بین متغیرها، از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شد و در ادامه، با به‌کارگیری تحلیل مسیر در نرم‌افزار AMOS، اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها و نقش واسطه‌ای انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی، عملکرد خانوادگی بر نگرش‌ها و تعهدات زناشویی بررسی شد. شاخص‌های برازش مدل برای ارزیابی مناسب بودن مدل محاسبه و معناداری اثرات واسطه‌ای با روش‌هایی مانند بوت‌استرپ تأیید شد.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با رعایت کامل موازین اخلاقی و با کسب کد اخلاق از دانشگاه الزهراء با کداخلاق IR.ALZAHRA.REC.1404.002 به صورت آنلاین با استفاده از پلتفرم پرسلاین انجام شد. مشارکت در پژوهش کاملاً داوطلبانه بود و به شرکت‌کنندگان حق انصراف در هر مرحله بدون هیچ تبعاتی داده شد. پیش از شروع، رضایت‌نامه آگاهانه الکترونیکی شامل اهداف پژوهش، محرمانگی اطلاعات، مزایا و معایب احتمالی در اختیار افراد قرار گرفت. اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت کدگذاری شده نگهداری شد و صرفاً برای اهداف پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت. پس از اتمام تحلیل‌ها، داده‌ها به صورت ایمن حذف گردیدند. سیستم پرسشنامه به گونه‌ای طراحی شده بود که پاسخگویی به تمام سؤالات اجباری بود تا از پاسخ‌های ناقص جلوگیری شود. در صورت وجود هرگونه سؤال یا نگرانی، اطلاعات تماس پژوهشگران در اختیار شرکت‌کنندگان قرار داده شده بود.

نتایج

در این بخش، داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه‌ها مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. جدول ۱ خلاصه‌ای از میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که نماینده وضعیت کلی نمونه آماری است. این آمارها به‌طور خاص برای درک اولیه از توزیع و پراکندگی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در هر متغیر، حائز اهمیت است.

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

جدول-۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

عامل کلی	زیر مقیاس‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
پایبندی مذهبی	کل	۹۴/۸۰	۱۰/۸۴
ناپایبندی مذهبی	کل	۴۲/۶۴	۱۴/۳۹
دوسوگرایی مذهبی	کل	۵۲/۴۲	۱۸/۳۱
نقش جنسیتی	صفات کلیشه‌ای زنانه	۹۳/۲۸	۱۸/۳۱
	صفات کلیشه‌ای مردانه	۱۰۰/۱۶	۱۳/۸۵
	صفات کلیشه‌ای خنثی	۹۵/۵۶	۱۲/۱۲
	کل	۲۸۹/۰۱	۳۹/۱۲
تعهد زناشویی	تعهد به همسر	۳۵/۳۴	۷/۹۷
	تعهد به ازدواج	۳۹/۹۹	۸/۲۹
	احساس تعهد	۷۸/۷۷	۱۶/۳۶
	کل	۱۵۴/۱۱	۲۹/۱۱

پیش فرض‌ها

قبل از تحلیل داده‌ها، بررسی مفروضه‌های زیربنایی ضروری است. داده‌های گم‌شده کمتر از ۵٪ بود که با روش کارآمد «بیشینه‌انتظار» (EM) جایگزین شدند (۲۱،۲۲). برای بررسی نرمال بودن چندمتغیری، آماره‌های چولگی و کشیدگی محاسبه شد که مقادیر آن‌ها در بازه ۲+ و ۲- قرار داشت و برقراری مفروضه نرمالیّت را تأیید کرد (۲۳) (جدول ۲).

برای بررسی مفروضه خطی بودن از نمودارهای پراکندگی استفاده شد که وجود رابطه خطی بین متغیرها را تأیید کرد. همچنین برای بررسی همخطی چندگانه، شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس محاسبه شد. با توجه به عدم مشاهده مقادیر تحمل کمتر از ۰/۱۰ و عامل تورم واریانس بزرگتر از ۱۰، مفروضه عدم وجود هم‌خطی چندگانه برقرار شناخته شد (جدول ۳).

تحلیل پژوهش

پس از اصلاح مدل ساختاری با ایجاد روابط دوسویه بین متغیرهای آشکار و حذف مسیرهای غیرمعنادار، شاخص‌های برازش بهبود قابل‌توجهی یافتند؛ نسبت مجذور خی به درجه آزادی به ۲/۰۳۸، شاخص CFI به ۰/۹۶۳، شاخص GFI به ۰/۹۳۶ و شاخص RMSEA به ۰/۰۶۳رسید. از آنجایی که مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۹۰ برای CFI و GFI و مقدار کوچک‌تر از ۰/۰۸ برای RMSEA نشانه برازش مطلوب است، مدل اصلاح‌شده با داده‌ها برازش مناسبی دارد.

جدول-۲. بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها

عامل کلی	زیر مقیاس‌ها	چولگی	کشیدگی
پایبندی مذهبی	کل	-۰/۵۲۲	-۰/۵۰۲
ناپایبندی مذهبی	کل	۱/۱۱۵	۱/۰۹۴
دوسوگرایی مذهبی	کل	۰/۷۶۱	-۰/۲۰۲
نقش جنسیتی	صفات کلیشه‌ای زنانه	-۰/۱۶۲	۰/۲۲۳
	صفات کلیشه‌ای مردانه	-۰/۰۱۳	۰/۸۹۷
	صفات کلیشه‌ای خنثی	۰/۹۱۷	۱/۹۴۹
	کل	۰/۶۴۱	۱/۳۸۳
تعهد زناشویی	تعهد به همسر	-۰/۱۳۸	-۰/۹۸۷
	تعهد به ازدواج	-۰/۶۲۴	۰/۰۰۴
	احساس تعهد	۰/۲۹۸	-۰/۷۱۰
	کل	-۰/۲۲۲	-۰/۳۸۸

جدول-۳. آزمون هم‌خطی متغیرهای پژوهش

متغیر		آماره‌های هم‌خطی	
ملاک	پیش‌بین‌ها	عامل تورم واریانس	شاخص‌های تحمل
تعهد زناشویی	پایبندی مذهبی	۱/۳۶۲	۰/۷۳۴
	ناپایبندی مذهبی	۴/۶۷۳	۰/۲۱۴
	دوسوگرایی مذهبی	۵/۰۶۹	۰/۱۹۷
	نقش جنسیتی	۲/۰۸۲	۰/۴۸۰

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

جدول-۴. شاخص‌های نیکویی برازش الگوی مفروض بعد از اصلاح

	χ^2	*df*	χ^2/df	GFI	CFI	RMSEA
قبل از اصلاح مدل	۹۸/۸۳۹	۲۳	۴/۲۹۷	۰/۸۷۹	۰/۸۸۲	۰/۲۰۱
بعد از اصلاح مدل	۴۲/۸۱۸	۲۱	۲/۰۳۸	۰/۹۳۶	۰/۹۶۳	۰/۰۶۳

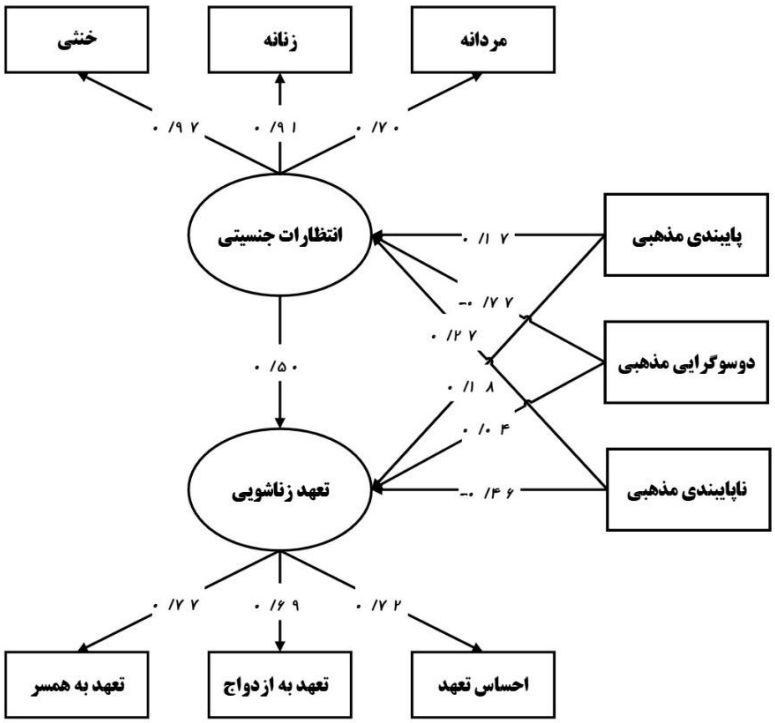

شکل-۱. ضرایب مسیر قبل از اصلاح مدل

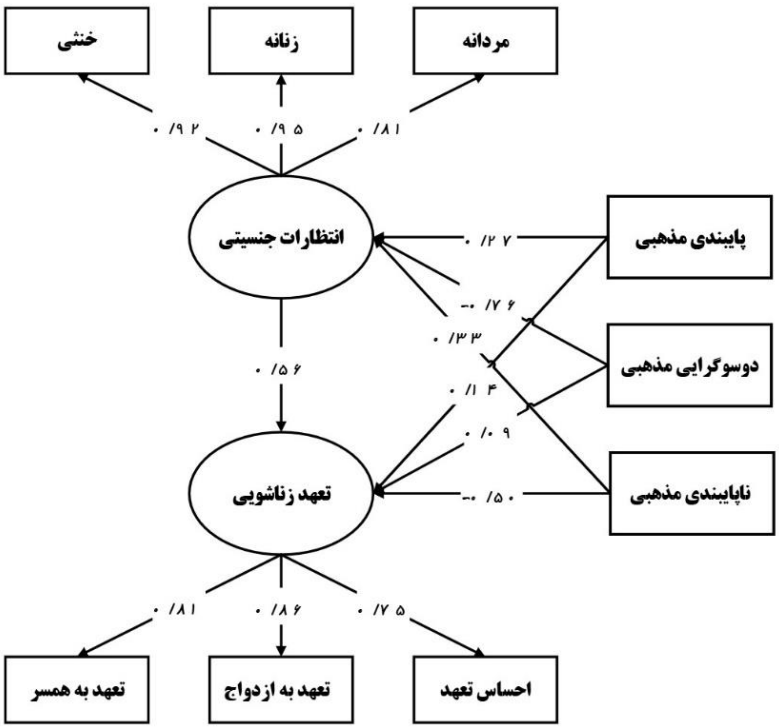

شکل-۲. ضرایب مسیر بعد از اصلاح مدل

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

بر اساس نتایج به دست آمده جدول ۵ اثر مستقیم دوسوگرایی مذهبی بر نقش جنسیتی (۰/۷۶۰-) ناپایبندی مذهبی بر نقش جنسیتی (۰/۳۳۲) پایبندی مذهبی بر نقش جنسیتی (۰/۲۷۰) از نظر آماری معنادار بود. نقش جنسیتی به طور معناداری بر تعهد زناشویی (۰/۱۴۳-) تاثیر مستقیم دارد. پایبندی مذهبی بر تعهد زناشویی (۰/۰۹۴) و دوسوگرایی مذهبی بر تعهد زناشویی (۰/۴۹۸) ناپایبندی مذهبی بر تعهد زناشویی (۰/۵۲۴-) از نظر آماری معنادار بود. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار t در همه مسیرهای معنادار بیش از ۱.۹۶± است که نشان‌دهنده معنادار بودن این مسیرها است.

جدول-۵. اثرات مستقیم در بررسی متغیرهای پژوهش

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	میزان اثر	انحراف معیار	ضریب t	سطح معناداری
دوسوگرایی مذهبی	نقش جنسیتی	-۰/۷۶۰	۰/۰۲۷	-۱۹/۷۹۹	۰/۰۱
ناپایبندی مذهبی	نقش جنسیتی	۰/۳۳۲	۰/۰۲۹	۱۰/۳۳۴	۰/۰۱
پایبندی مذهبی	نقش جنسیتی	۰/۲۷۰	۰/۰۳۹	۸/۵۵۳	۰/۰۱
نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	-۰/۱۴۳	۰/۰۶۳	۲/۲۳۳	۰/۰۲۶
پایبندی مذهبی	تعهد زناشویی	۰/۰۹۴	۰/۰۵۶	۰/۹۰۶	۰/۰۴۵
دوسوگرایی مذهبی	تعهد زناشویی	۰/۴۹۸	۰/۰۵۲	-۶/۷۴۰	۰/۰۱
ناپایبندی مذهبی	تعهد زناشویی	/۵۲۴-.	۰/۰۱۳	-۷/۰۰۳	۰/۰۱

جدول-۶. نتایج آزمون سوبل برای اثرات میانجی و غیر مستقیم

پیش‌بین	میانجی	ملاک	ضریب غیر مستقیم	مقدار آزمون سوبل (Z)	سطح معناداری
پایبندی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۱۰۹	۲/۳۶۳	≤۰/۰۵
ناپایبندی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۰۴۸	۲/۲۸۰	≤۰/۰۵
دوسوگرایی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۱۰۹	۲/۳۸۱	≤۰/۰۵

برای تعیین معناداری مسیر غیرمستقیم (با توجه به فرضیه مطرح شده)، از آزمون سوبل استفاده شد. نتایج آزمون سوبل برای مسیر میانی در جدول ۶ قابل مشاهده است.

بر اساس داده‌های جدول ۶ در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس پایبندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار z بیش از ۱/۹۶ ± است و (P <۰/۰۱) معناداری این مسیر را نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس بر اساس پایبندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می‌گردد. در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس ناپایبندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار z بیش از ۱/۹۶ ± است و (P <۰/۰۱) معناداری این مسیر را نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس ناپایبندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می‌گردد. در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس دوسوگرایی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار z بیش از ۱/۹۶ ± است و (P <۰/۰۱) معناداری این مسیر را نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که در پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس بر اساس دوسوگرای مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می‌گردد.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان، با تأکید بر نقش میانجی انتظارات جنسیتی انجام شد. مهم‌ترین یافته این مطالعه تأیید اثر غیرمستقیم باورهای مذهبی بر تعهد زناشویی از طریق انتظارات جنسیتی بود؛ بدین معنا که باورهای مذهبی، افزون بر اثر مستقیم مثبت، با شکل‌دهی به انتظارات جنسیتی سازگارتر، به افزایش تعهد زناشویی کمک می‌کنند.

در همین راستا، نتایج نشان داد که باورهای مذهبی تأثیر مستقیم و معناداری بر تعهد زناشویی دارد؛ یافته‌ای که با پژوهش‌های رسولی و سلطان‌گرد (۲۴)، نریمانی و همکاران (۲۵) و مرتضایی و رضازاده (۲) همسو است. همچنین، رابطه باورهای مذهبی با انتظارات جنسیتی به‌گونه‌ای دوگانه مشاهده شد: پایبندی مذهبی با انتظارات جنسیتی رابطه مثبت و دوسوگرایی مذهبی با آن رابطه منفی داشت که با یافته‌های Wilkins و همکاران (۲۶) و وجدانی و همکاران (۲۷) درباره تأثیر دینداری بر نگرش‌های جنسیتی همخوانی دارد. از سوی دیگر، انتظارات جنسیتی (به‌ویژه نوع سنتی) با تعهد زناشویی رابطه منفی و معنادار نشان داد، هماهنگ با نتایج Delgado-Herrera و همکاران (۸) و فولادیان و همکاران (۱۱) که تأثیر منفی انتظارات جنسیتی سخت‌گیرانه بر کیفیت زناشویی را گزارش کرده‌اند. در نهایت، تحلیل مسیر تأیید کرد که انتظارات جنسیتی نقش میانجی جزئی در رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی ایفا می‌کند؛ این یافته با مطالعات Aman و همکاران (۴)، مرادی و مدنی (۲۸) و طلوع تکمیلی ترابی و همکاران (۲۹) که بر نقش میانجی متغیرهای روان‌شناختی در رابطه دینداری و پیامدهای زناشویی تأکید دارند، و نیز با پژوهش شهرویی و همکاران (۱۲) و Tariveh و همکاران (۱۳) هم‌راستا است. بدین‌ترتیب، الگوی نظری پژوهش مبنی بر میانجی‌گری انتظارات

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

جنسیتی تأیید شد و با هدف اصلی مطالعه هم‌خوانی کامل دارد.

از نقاط قوت این پژوهش می‌توان به استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای آزمون هم‌زمان اثرات مستقیم و غیرمستقیم، تمرکز بر جمعیت زوج‌های جوان در مرحله حساس شکل‌گیری تعهد زناشویی، و بررسی متغیر انتظارات جنسیتی به‌عنوان سازه‌ای فرهنگی–مذهبی کمتر کاوش‌شده در مطالعات داخلی اشاره کرد. با این حال، پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بود: نخست، نمونه‌گیری محدود به زوج‌های جوان، تعمیم‌پذیری به گروه‌های سنی دیگر را کاهش می‌دهد. دوم، طرح مقطعی مانع از استنباط علّی و بررسی تغییرات طولی می‌شود. سوم، اتکا به پرسشنامه‌های خودگزارشی احتمال سوگیری پاسخ‌های مطلوب اجتماعی و خطای ادراکی را در پی دارد. چهارم، بافت فرهنگی و دینی خاص جامعه ایرانی–اسلامی، تعمیم نتایج به پیروان سایر ادیان و فرهنگ‌ها را محدود می‌سازد.

بر پایه یافته‌ها و محدودیت‌های یادشده، از نظر پژوهشی انجام مطالعات طولی با نمونه‌های متنوع‌تر از نظر سن و فرهنگ برای درک بهتر روابط علّی و افزایش تعمیم‌پذیری توصیه می‌شود و به‌کارگیری روش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) مانند مصاحبه‌های عمیق در کنار پرسشنامه می‌تواند شناخت جامع‌تری از سازوکارهای میانجی فراهم کند و از محدودیت‌های خودگزارشی بکاهد؛ از نظر کاربردی نیز با توجه به نقش میانجی انتظارات جنسیتی، به مشاوران و درمانگران خانواده پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج و مداخلات زوج‌درمانی، ضمن تقویت باورهای مذهبی سازنده، به شناسایی و تعدیل انتظارات جنسیتی ناسازگار بپردازند تا با این رویکرد تلفیقی به افزایش تعهد و پایداری زندگی زناشویی کمک شود.

نتیجه‌گیری

در مجموع، پژوهش حاضر نشان داد که باورهای مذهبی هم به‌طور مستقیم و هم از مسیر کاهش انتظارات جنسیتی سنتی به تقویت تعهد زناشویی در زوج‌های جوان منجر می‌شود. این مطالعه با آشکارسازی نقش میانجی انتظارات جنسیتی، دانش موجود را از این جهت گسترش می‌دهد که تأثیر دینداری بر پایداری ازدواج تنها به مؤلفه‌های معنوی و اخلاقی محدود نیست، بلکه از طریق شکل‌دهی به بازنمایی‌های جنسیتی نیز عمل می‌کند. بنابراین، یافته‌ها بر ضرورت در نظر گرفتن هم‌زمان عوامل مذهبی و جنسیتی در تبیین تعهد زناشویی تأکید داشته و افق جدیدی برای پژوهش‌های آتی و مداخلات بالینی می‌گشاید.

تشکر و قدردانی: بدینوسیله محققین از تمامی زوج‌های جوان شهر تهران که با شکیبایی و صداقت در تکمیل پرسشنامه‌ها مشارکت کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Ghezelseflo M. Prediction of marital commitment: Attachment style and Relational Maintenance Behavior. Applied Family Therapy Journal. 2020; 1(1):1–16. [In Persian].
2. Mortezaei N, Rezazade SM-R. The mediating role of marital commitment in the relationship between equity and marital satisfaction. Journal of Applied Psychological Research. 2021;11(4):281–92. [In Persian]
3. Alizadehfard S, Razaghi M. Structural model of the relationship between marital satisfaction, cognitive moral foundations and marital commitment. Counseling and Psychotherapy Culture. 2021;12 (47):259-82. [In Persian]
4. Aman J, Abbas J, Lela U, Shi G. Religious affiliation, daily spirituals, and private religious factors promote marital commitment among married couples: does religiosity help people amid the COVID-19 crisis? Frontiers in Psychology. 2021; 12:657400.
5. Torabi NTT, Vakili P, Andebil AF. The relationship between personality traits and marital satisfaction based on the mediation role of religious orientation. Applied Psychology. 2020;14(1):99-118. [In Persian]
6. Ghaznavi C, Kawashima T, Tanoue Y, Yoneoka D, Makiyama K, Sakamoto H, et al. Changes in marriage, divorce and births during the COVID-19 pandemic in Japan. BMJ Global Health. 2022; 7(5):e007866.
7. Kuru O, Chan M-PS, Lu H, Stecula DA, Jamieson KH, Albarracín D. Religious affiliation and philosophical and moral beliefs about vaccines: A longitudinal study. Journal of Health Psychology. 2022;27(13):3059–81.
8. Delgado-Herrera M, Aceves-Gómez AC, Reyes-Aguilar A. Relationship between gender roles, motherhood beliefs and mental health. PLoS One. 2024;19(3):e0298750.
9. Dew JP, Uecker JE, Willoughby BJ. Joint religiosity and married couples' sexual satisfaction. Psychology of Religion and Spirituality. 2020; 12(2):201.
10. Zhiani Z, Dadgaran SM, Rasouli MR. Explaining the cultural causes of communication challenges for divorced couples (case study of Vanak Family Court Clients). Quarterly of Social Studies and Research in Iran. 2021;10(2):625–57. [In Persian]
11. Fouladiyan M, BaradaranKashani Z, Dayyari M. Qualitative study of forming extra marriage affairs (Case Study: Women and men Divorce applicant in

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]

Mashhad). Social Studies and Research in Iran. 2021;10(1):1-37. [In Persian]
12. Shahroei S, Kazemiyanmoghadam K, Khalfi A, Honarmand MM. Mediating role of marital intimacy in relation to relation attributions, sexual self-efficacy and marital commitment with marital adjustment. Biannual Journal of Applied Counseling. 2021;10(2):123-43. [In Persian]
13. Tariveh B, Karimi Q, Akbari M, Moradi O. Developing a Model of Marital Commitment and the Effectiveness of a Model-Based Educational Program in Improving Marital Satisfaction in Couples. Journal of Applied Family Therapy. 2021;2(2):67-85. [In Persian]
14. Kolahdozipour A, Babakhani V V, Ghamari M, Pooyamanesh J. Marital commitment prediction based on relationship patterns: Mediator role of love styles. Women and Family Studies. 2020;13(48):73-90. [In Persian]
15. Janbozorgi M. Construction and validity of religious adherence test on the basis of the statements of Quran and Nahjul Balaghah. Studies in Islam and Psychology. 2010;3(5):79-105. [In Persian]
16. Momeni K, Rafiee Z. Correlation of social support and religious orientation with life satisfaction in the elderly. Iranian Journal of Ageing. 2018;13(1):50-61. [In Persian]
17. Adams JM, Jones WH. The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. Journal of Personality and Social Psychology. 1997; 72(5):1177.
18. Famil Motaghi B, Goudarzi M, Kakabraee K. Determining the effectiveness of the protocol extracted from the causal model of marital forgiveness on marital intimacy, marital commitment and marital conflicts. Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences. 2022;65(5). [In Persian]
19. Bem SL. The measurement of psychological androgyny. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 1974;42(2):155.
20. Abedini M, Vahid H, Sangani A. Comparison of gender beliefs and attitudes toward divorce between Kurdish and Persian students according to gender. Family Pathology, Counseling and Enrichment Journal. 2018;3(2):45-60. [In Persian]
21. Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling: Guilford Publications; 2023.
22. Meyers L, Gamst G, Guarino A. Applied multivariate design and interpretation thousand oaks. Thousand Oaks: Sage Publications; 2006.
23. Garson GD. Testing statistical assumptions. Statistical Associates Publishing Asheboro, NC; 2012.
24. Rasouli R, Soltanegerd S. The comparison and relationship between religious orientation and practical commitment to religious beliefs with marital adjustment in seminary scholars and university students. Journal of Family Research. 2013;8(32):427-39. [In Persian]
25. Narimani M, Porzoor P, Atadokht A, Abbasi M. The role of spiritual well-being and Religious Adherence in predicting marital satisfaction among nurses. Journal of Clinical Nursing and Midwifery. 2015;4(2):1-10. [In Persian]
26. Wilkins CL, Wellman JD, Toosi NR, Miller CA, Lisnek JA, Martin LA. Is LGBT progress seen as an attack on Christians?: Examining Christian/sexual orientation zero-sum beliefs. Journal of Personality and Social Psychology. 2022;122(1):73.
27. Vejdani S, Karami M, Ahmadi S. The moderating role of religious beliefs in the relationship between attachment styles and attitude towards infidelity in married women. Women's Studies Sociological and Psychological. 2020;18(2):193-220. [In Persian]
28. Moradi Z, Madani Y. Predicting Sexual Satisfaction and Marital Commitment based on Religiosity and Marital Intimacy of Married University Students of University of Tehran. Journal of Applied Psychological Research. 2020;11(3): 223-41. [In Persian]
29. Torabi NT, Vakili P, Andebil AF. The relationship between personality traits and marital satisfaction based on the mediation role of religious orientation. Applied Psychology. 2020;14(1):118-99. [In Persian]

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.30491/JSH.5.1.850]